

چه فرقی بین رهبری و رئیس جمهور است؟

اصطلاح رئیس جمهور یک مفهوم رایج و متداولی است که در غالب حکومت‌های کنونی جهان شناخته شده و از جایگاه خاصی برخوردار است در اغلب حکومت‌های جهان معاصر رئیس جمهور به فردی اطلاق می‌شود که ریاست قوه مجریه را بر عهده داشته و مسئول اجرای قانون در کشور می‌باشد. به نوعی باید گفت چنین فردی که با انتخاب مستقیم مردم به قدرت می‌رسد به عنوان شخص اول مملکت و با اقتدار عالی‌نهایی در جامعه شناخته می‌شود لکن ولایت فقیه اصطلاحی است که تنها در فلسفه سیاسی اسلام مطرح می‌شود. مطابق نظریه ولایت فقیه، کسی باید در رأس حکومت اسلامی قرار گیرد که شرائط خاص و صفات ویژه رهبری در اسلام را دارا باشد. در این نظریه کلیه افراد جامعه از جمله قوای حاکم در جامعه، تحت ولایت ولی فقیه و زیر نظر او به انجام وظیفه می‌پردازند. امتیازی که نظریه ولایت فقیه بر سایر نظریات مطرح در فلسفه سیاسی حکومت‌های جهان دارد، به این است که این نظریه از توحید و اعتقادات اسلامی ریشه می‌گیرد بر طبق نظریه فوق، حکومت بر انسانها تنها مستند به اجازه الهی بوده و از او مشروعیت می‌گیرد. در نظام سیاسی اسلام، ولی فقیه به عنوان جانشین رسول الله (ص) و امامان معصوم (ع) مسئولیت هدایت و رهبری جامعه و تأمین مصالح مادی و معنوی افراد را بر عهده دارد و چون ایشان بر تمام افراد جامعه و از جمله قوای حکومتی، ولایت خواهد داشت، بر این اساس در یک نظام مبتنی بر ولایت فقیه، جایگاه حقوقی ولی فقیه در مرتبه‌ای بالاتر از تمام قوای حاکم حتی شخص رئیس جمهور قرار می‌گیرد و هر چند به لحاظ شخصیت حقیقی وی با سایر افراد در برابر قانون مساوی تلقی می‌شود، اما از منظر حقوقی، اعمال قدرت تمام قوای حاکم بر جامعه با اجازه ولی فقیه ممکن خواهد بود. در اصل ۱۱۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: «پس از مقام رهبری رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود بر عهده دارد.» همچنین در اصل ۱۲۲ می‌خوانیم: «رئیس جمهور در حدود اختیارات و وظایفی که به موجب قانون اساسی و یا قوانین عادی به عهده دارد، در برابر ملت، رهبر و مجلس شورای اسلامی مسئول است.» بدیهی‌ترین نتیجه از دو اصل فوق، ولایت و حاکمیت ولی فقیه بر رئیس جمهور در قانون اساسی است. در نظام جمهوری اسلامی ایران که ساختار قانون اساسی آن بر تفکیک و استقلال قوا بنا نهاده شده است. رئیس جمهور به عنوان رئیس قوه مجریه همانند بسیاری از ساختارهای حکومتی در کشورهای مختلف جهان در کنار دو قوه قضائیه و مقننه موجودیت می‌یابد. تفاوت نظام جمهوری اسلامی با سایر نظامها در این است که در نظامهای

دموکراتیک و شبه دموکراتیک شناخته شده در جهان، حکومت بر مدار و کالت می باشد یعنی در این نظامها افراد بدون توجه به ملاکها و معیارهای دینی و تنها به میل خویش فردی را به عنوان وکیل خویش در انجام امور مادی برمیگزینند در حالیکه در نظام جمهوری اسلامی که نظامی ولایتی است، ولی فقیه به عنوان فردی واجد شرایط رهبری در اسلام، هدایت و رهبری جامعه را بر عهده گرفته و حکومتی را به منظور تحقق احکام شرعی و مبتنی بر ولایت و رهبری الهی پایه ریزی می نماید. در اصل پنجم از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: «در زمان غیبت حضرت ولی عصر در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر نهاده شده است.» بدیهی است در این نظام نیز افراد جامعه حق دارند در اموری که اختیار آن در دست ایشان قرار دارد تعیین وکیل نمایند اما این امر در اموری که تصرف در آن اختصاص به امامت و ولایت داشته باشد جاری نمی شود. به عنوان نمونه فقهاء اقامه حدود را از جمله وظایفی می دانند که بر عهده امامت و ولایت نهاده شده است نه فرد و یا افراد جامعه و لذا افراد یک اجتماع نمی توانند برای اقامه حدود فردی را به عنوان وکیل خویش تعیین نمایند.

برای تبیین بیشتر جایگاه ولی فقیه و رئیس جمهور در حکومت اسلامی توجه به این نکته حائز اهمیت است که قوای حاکم در هر نظامی که شامل قوای مجریه، مقننه و قضائیه می باشند مستقل از یکدیگر هستند و ممکن است بطور طبیعی در جایی با هم تزاخم و اختلاف کنند. در بسیاری از نظامها تسهیلاتی برای رفع این معضل اندیشیده شده است. در نظریه حکومت اسلامی مبتنی بر ولایت فقیه حل این مشکل با اعمال نظارت ولی فقیه بر قوای مرتفع می گردد. ولی فقیه به عنوان نقطه مرکزی و اصلی نظام با اعمال نظارت بر سه قوه ضمن رفع اختلاف، محور یکپارچگی و وحدت جامعه اسلامی نیز خواهد بود

در خاتمه برای جمع بندی مطالب فوق در تبیین و جایگاه رئیس جمهور و ولی فقیه، بطور خلاصه می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ۱- رئیس جمهور مفهومی عام در تمام نظامهای سیاسی و ولی فقیه مفهومی خاص و مربوط به نظام سیاسی اسلام می باشد.
- ۲- در حکومت اسلامی رئیس جمهور در مرتبه ای پائین تر از ولی فقیه قرار گرفته و با اذن او اعمال قدرت می نماید.

۳- رئیس جمهور با رأی مستقیم مردم انتخاب و بر خلاف ولی فقیه که تا زمانی که واجد شرایط رهبری هست در سمت خود باقی است بصورت دوره‌ای و برای مدتی معین مسئولیت اجرایی کشور را در دست می‌گیرد.

۴- وظیفه رهبری نظارت بر حسن اجرای سیاستهای کلی نظام و رفع اختلاف بین قوای حکومت می‌باشد. همچنین وی می‌تواند در صورت تشخیص عدم کفایت و صلاحیت رئیس جمهور، به تأیید مراجع ذیصلاح و با در نظر گرفتن مصالح جامعه اسلامی به عزل او اقدام نماید.

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه‌های علمیه